

LOPPURAPORTOINNIN OHJEISTUS MAA- JA METSÄTALOUDEN VESIENHALLINNAN HANKKEILLE

Päivitetty 5/2022

Maa- ja metsätalouden vesienhallinnan hankkeita edellytetään toimittamaan hankkeen valvojalle loppuraportti hankkeen toteutuksesta viimeisen laskutuserän yhteydessä. Loppuraporttiin tulee sisällyttää tiedot koko hankkeen toteutusajalta. Loppuraportin sisältö ja ohjeet on kuvattu tämän dokumentin sivuilla 2-3. Loppuraportti koostuu hankkeen toiminnan kuvauksesta ja toteutuksen arvioinnista. Raportin laajuus vaihtelee hankkeen koon ja tyyppin mukaan. Loppuraportin tulee olla kirjallisessa muodossa toteutettu (kuvia saa mielellään liittää osaksi loppuraportti) ja suomen tai ruotsin kielellä. Loppuraportti on välttämätön, jotta rahoituksen viimeinen erä voidaan laskuttaa ja maksaa. Hankkeen maksatusta haetaan erillisten ohjeiden mukaisesti.

Yksittäisistä loppuraporteista julkaistaan tiivistelmät vesi.fi -sivustolla, mutta hankkeiden valvoja sekä hankkeita rahoittaneet ministeriöt kokoavat rahoitettujen hankkeiden loppuraporteista tietoa maa- ja metsätalouden vesienhallinnan teeman vaikuttavuudesta ja toteutuneista toimenpiteistä ja viestii niistä yleisellä tasolla.

Lisätietoja hankkeen valvonnasta ja raportoinnista antavat hankkeelle nimetty valvoja

Sähköpostiosoitteet ovat etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Anne-Mari Rytönen, puh. 0295 038 083

Eeva Nuotio, puh. 0295 028 025

Essi Hillgren, puh. 0295 022 022

Jaana Rääpysjärvi, puh. 0295 038 055

Henri Vaarala, puh. 050 380 6462

LOPPURAPORTIN SISÄLTÖ

Hankkeen nimi: Kantojärven valuma-alueen kunnostus

Hankkeen toteuttajat: Kantojärven kyläyhdistys Ry

Yhteyshenkilö: Teijo Lahdenperä ja Markku Toratti

Hankkeen toteutusaika: 1.1.2023 – 14.6.2025

Mistä hankkeen toimenpiteiden kuvaus ja tulokset löytyvät hankkeen päättymisen jälkeen?

Kuvaus ja tulokset julkistetaan yhteisessä tilaisuudessa ja raportit esitetään yhteistyökumppaneille. Tornion Kaupunki on osaltaan mukana hankkeessa ja kyläyhdistys on tiedotusvelvollinen myös kaupungin suuntaan.

OSA I HANKKEEN TOIMINNAN KUVAUS

1. Tiivistelmä / yhteenvedo hankkeen toteutuksesta ja saavutetuista tuloksista

Hankkeen tässä vaiheessa on laadittu suunnitelma mahdollisesta toteutuksesta. Hankkeen pääurakka kohdistuu valuma-alueen yläpuolisiin vesiin. Suunnitelma toteutuksesta on hyvin pitkällä ja toimenpiteisiin ryhdytään heti keväällä. Suunnitelma esitettiin 21.11.2023 Kantojärven kyläyhdistyksen yleiskokouksessa. Yhteinen näkemys kunnostuksen tarpeesta on ilmeinen. Vesinäytteistä odotetaan vielä tuloksia johtopäätöksiä ajatellen. Tärkeä asia on myös vesistön kunnan ylläpitämiseen liittyvät asiat, jotka ovat olleet hankkeen aikana esillä. Ymmärrys järven kunnostuksen tarpeesta on lisääntynyt. Tietoisuus miten valuma-alueen kuormitus vaikuttaa järven tulevaisuuteen on kasvanut ja miten ympäristökuormitusta on mahdollisuus pienentää oikeilla toimenpiteillä.

Nykytila

Kantojärvi on ollut luonnontilassa historiankirjojen mukaan viimeksi 1860. Tämän jälkeen aikalaiset ovat kuivattaneet Kantojärven heinäpelloksi maatalouden käyttöön. Maatalouskäyttö on kestänyt noin 40 vuotta päättyen 1900 vaihteessa. Maatalouskäytön loppumisen jälkeen järven vesittyminen on alkanut ja vuosikymmenten aikana muodostunut kasvukerros on noussut järven pintaan. Kantojärvi on muuttunut tuolloin hyllyväksi suoksi.

Kantojärven kyläyhdistys on yhteistyössä Lapin ympäristökeskuksen kanssa aloittanut 1990 toimet Kantojärven kunnostamiseksi. Tämän kunnostuksen tarkoituksena on ollut poistaa hyllyvä ja soistunut kasvukerros Kantojärven vedenpinnan päältä ja läjittää ne eripaikkoihin Kantojärven rannoille. Näiden toimenpiteiden tavoitteena on ollut järven vedenlaadun parantaminen ja virkistysarvojen nostaminen kyläyhteisössä.

Nykytila

Kantojärven kyläyhdistys on ollut huolissaan Kantojärven vedenlaadun huononemisesta ja järven umpeutumisesta. Umpeutuminen on vuosivuodelta pahentunut ja virkistysarvot ovat lähteneet heikkenemään.

Näiden takia Kantojärven kyläyhdistys on käynnistänyt selvityksen 2020 toisen vaiheen yhteistyössä Lapin ELY-keskuksen kanssa. Kyläyhdistys on Lapin ELY-keskuksen ohjeistuksella kartoittanut erilaisia keinoja, jolla Kantojärven kunnostusta voi jatkaa.

Tätä selvitystä varten on haettu hankerahoitusta ja sen saatua on käynnistetty hanke yleissuunnitelman laatimiseksi. Yleissuunnitelman tarkoituksena on ollut laatia erivaihtoehtoja järven kunnostamiseksi. Näiden kaikkien vaihtoehtojen tavoitteena on ollut järven vedenlaadun ja virkistysarvon kasvattaminen.

Yleissuunnitelman pohjalta Kantojärven kyläyhdistys on hakenut rahoitusta ja käynnistänyt. Kantojärven valuma-alueen kunnostushankkeen 2023. Valuma-alueen kunnostushankkeen tavoitteena on ollut laatia suunnitelma niistä toimista, jotka parantavat asetettuja tavoitteita. Suunnitelman yksikeskeinen tavoite on myös tunnistaa Kantojärven valuma-alueen kohdat jotka heikentävät mm. vedenlaadun parantaminen tavoitetta.

Suunnitelman pohjalta rakennettu 2 pintavalutuskenttää joiden tarkoituksena on sitoa kiintoaineita ja ravinteita siten että ne eivät kulkeudu Kantojärveen. Pintavalutuskentät sijaitsevat Kantojärven etelä ja pohjoispuolella. Lisäksi valuma-alueen pohjoispuolelle on rakennettu 4 pohjapato kynnystä luonnonkivistä suunniteltuihin paikkoihin, jossa on luonnollisesti pudotuskorkeutta.

Hankkeen haasteet

Toteutusvaihetta viivästyttivät alueen maaperässä tiedossaoleva sulfidisaviesiintymä, jota tämän hankkeen aikana myös tutkittiin. Tutkimus kohdistui Rökäsjängän pintavalutuskentän sulfidisavi muodostuman korkeuteen ja sijaintiin. Tällä varmistettiin että suunnitellut kaivutyöt eivät ulotu sulfidisavi kerroksiin. Tämä on luonnollisesti viivästyttänyt hanketta toteutuksen osalta vuodella.

Kantojärven Valuma-alue hankkeen tulokset

Kantojärven valuma-alue hanke tuottanut hankkeen aikana silmämääräisesti arvioituna vedenvirtauksen parantumista Rökäsojassa ja veden hapettumista rakennettujen pohjapatojen avulla

Rökäsjängän ja Alaperän pintavalutuskenttien rakentaminen on edesauttanut veden viipymistä pintavalutuskentillä.

Kantojärven valuma-alueelle on sattunut useita voimakkaita pitkäkestoisia sadekuuroja. Sadekuurot ovat tuoneet haasteita Rökäsjängän pintavalutuskentän

suojavalleihin. Valuma-alueen rakenteita ja veden kulkua on korjattu suunnittelijan ja ELY-keskuksen ohjeistuksen mukaisesti.

Valuma-alueen toimivuutta tulee seurata pitkällä aikavälillä. Toteutusvaiheessa tehdyt arviot ovat silmämääräisiä. Vedenlaadun mittausta ei ole suoritettu ja niiden tuloksia ja vaikutusta on liian aikaista arvioida.

Toteutuksen osalta rakenteiden tarkastelu on syytä tehdä ensimmäisen tulvan jälkeen alkukesästä 2026. Tässä yhteydessä olisi syytä myös ottaa vesinäytteet ja vertailla Elyn aiemmin otettuihin vesinäytteisiin.

TIIVISTELMÄ

Kantojärven valuma-alueen hankkeen tarkoituksena on ollut laatia suunnitelma keskeisimmistä vedenlaadun korjaavista toimenpiteistä. Tavoitteena on ollut toteuttaa valuma-alueen kunnostussuunnitelman mukaiset työt. Kantojärven Kyläyhdistyksen tehtävänä on ollut rakennuttaa tavoitteen mukaiset työt yhteistyössä PopElyn kanssa. Kyläyhdistyksen tehtävänä on myös yhteistyössä POPElyn kanssa kerätä ja arvioida hankkeen toteutusta ja sen tuloksia

Keskeisimmät toteutukseen ja seurantaan liittyvät asia hankkeessa

- Kantojärven valuma-alue sijaitsee sulfidisavivyöhykkeellä. Olemassa olevan sulfidisaviesiintymän sijainnin ja korkeustason selvitys viivästytti hanketta vuodella
- Rökäsjätkän pintavalutuskentän suunnittelussa osittain täydennys tarvetta. Vahvistettiin pintavalutuskentän itäreunan suojavalleja. Haastetta rakenteille toi voimakkaat ja pitkäkestoiset sateet
- Veden virtauksen parantuminen Rökäsojassa sekä Alaperän laskuojassa
- Vedenlaadun parantuminen ja muut vaikutukset tämän hankkeen toteutuksen osalta selviää myöhemmin otettujen näytteiden ja analyysien jälkeen
- Veden viipyminen pintavalutuskentässä hyvä
- Kantojärven valuma-alueen kunnostushanke on ehkä hieman parantanut Kantojärven kylän yhteisöllistä elämäntapaa
- Kantojärven valuma-alueen kunnostushanke on yksi osa Kantojärven varsinaista kunnostusta

2. Hankkeen toteutus numeroina

Vastaa alla oleviin kysymyksiin lukuina. Ellei tiedossa ole oikeaa lukumäärää, voit arvioida vastauksen.

KYSYMYS	lkm
Kuinka monta maanomistajaa on ollut mukana hankkeessa? Myös maanvuokraajat lasketaan.	>6
Kuinka monta uutta menetelmää hankkeessa pilotoitiin?	

Kuinka monta valuma-aluekohtaista / osa-valuma-aluekohtaista suunnitelmaa hankkeessa on laadittu?	osakoht.5
Mikä on valuma-aluekohtaisten suunnitelmien laajuus (pinta-ala, ha)?	Noin 150 ha
Kuinka monta tilaisuutta hanke on järjestänyt? Tässä huomioidaan tilaisuudet, joissa on mukana hankkeen ulkopuolisia osallistujia.	4
Kuinka monta osallistujaa on yhteensä ollut hankkeen järjestämissä tilaisuuksissa? Tässä huomioidaan tilaisuudet, joissa on mukana hankkeen ulkopuolisia osallistujia.	50
Kuinka moneen muiden järjestämään tilaisuuteen hanke / hankkeen edustajat ovat osallistuneet. Tässä huomioidaan vesienhallinnan teemaan liittyvät tilaisuudet.	3
Kuinka monta viestintätuotetta hankkeessa on valmistunut? Viestintätuotteita ovat esimerkiksi tiedotteet/uutiset, blogit, videot, esitteet, podcastit, some, verkkosivut yms.	0
Kuinka monta asiantuntija-artikkelia hankkeessa on valmistunut?	1

Voit tähän vielä tarvittaessa tarkentaa jotain numeerista vastausta kirjallisesti.

OSA II ITSEARVIO

3. Toteutusvaiheen arviointi

Tarkastele hankkeen toteutusta ja arvioi sen onnistumisia ja haasteita. Voit käyttää arvioinnin apuna alla olevia kysymyksiä. Muista myös kuvata arvioida mitä tapahtui ja miksi. Kuvaille myös riskeihin varautumista ja riskienhallintaa hankkeen toteutuksessa.

- *Toteutuiko hanke suunnitelman mukaisesti?*

Hankkeen eri vaiheissa suunnitelmaa tarkennettiin ja tehtiin muutoksia suunnitelmiin sekä Elyn ohjauksen, mittausten ja kohteen vaatimusten vuoksi.

- *Kuinka hyvin tavoitteet saavutettiin?*

Kyettiin hankkeen avulla löytämään valuma-alueen ongelmakohdat ja tekemään suunnitelmien mukaiset korjaukset.

- *Oliko tavoitteet asetettu realistisesti?*

Tavoitteet olivat jokseenkin realistiset

- *Saavutettiin suunnitellut tulokset?*

Pahimmat ongelmat saatiin todennäköisesti hallintaan

- *Mitkä asiat saavutettiin hyvin? Mitkä huonommin?*

Pohjoispuolen eli Rökäsojan valumat saatiin hoidettua ja pääosin myös eteläpuolen valumat.

- *Mitkä olivat suurimpia yllätyksiä/odottamattomia asioita hankeaikana?*

Suunnitelmien jatkuva muuttaminen ja suunnittelijan ja Elyn ensimmäisen nimetyn asiantuntijan jatkuva keskinäinen erimielisyys asioista. Lopuksi tuli kiire hankkeen lopulliseen toteuttamiseen ja kylä oli täysin syytön hankkeen viivästymiseen.

Maisemallisten asioiden olematon huomioiminen ja vastikkeettoman työn käytön kieltäminen tähän oli yllättävää.

- *Millaista osaamista syntyi hankkeen myötä? Millaista osaamista olisi tarvittu?*

Tietoa valumavesien käsittelystä, toki erilaisia näkemyksiä asioista näyttää olevan. Tutkimustuloksiin ei välttämättä luoteta.

- *Valvonnan ja ohjauksen onnistuminen (ml. verkostoituminen?)*

Loppua kohden asiat parantuivat huomattavasti. Palkatun suunnittelu- ja ohjauspuolen osalta asiat toimivat hyvin. Elyn puolelta ohjauksessa oli alussa kyllä ongelmia.

- *Onko hankkeen tulosten ja saavutettujen hyötyjen jalkauttaminen, ylläpito ja jatkuvuus onnistunut?*

Tähän vastauksen antaminen vaatii enemmän aikaa. Tämä osio oli Kantojärven osalta tärkeä aloitus, jolla todennäköisesti saadaan valumat parempaan hallintaan. Itse järven osalta työ on kesken ja jatkamme työtä järven kunnostuksen merkeissä.

Hankkeiden pyörittäminen pelkästään kylän oman rahoituksen kautta on todella haasteellista ja tähän pitäisi tulla muutosta myös rahoituksen suhteen. Näissä hankkeissa pitäisi olla mahdollisuus ennakkomaksuihin ostopalveluiden osalta.

Kuvia ja video hankkeesta lähetetään myöhemmin.